

УДК 331.25:33

С. С. Пахода,
аспірант, ПВНЗ "Європейський університет"

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

S. Pakhoda,
Postgraduate student, "European University"

DIRECTIONS OF NON-STATE PENSION FUNDS INVESTMENT ACTIVITY ACTIVATION

У статті проведено дослідження особливостей функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні. Запропоновано напрями активізації інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів. Визначено, що головною перевагою пенсійних фондів як суб'єктів фінансового ринку є їх інвестиційна політика, яка характеризується високим рівнем вимог при визначенні напрямів інвестування та конкретних об'єктів вкладень. Порівняно з іншими країнами світу Україна значно відстає від світових темпів розвитку пенсійної системи. В статті акцентовано увагу на тому, що в Україні в реальному секторі економіки існує гостра потреба в інвестиційних ресурсах. Пенсійні фонди належать до інститутів спільного інвестування з великим інвестиційним потенціалом. Вони здатні суттєво покращити ситуацію не лише на фінансовому ринку України, а й забезпечити інвестиційними ресурсами реальний сектор економіки. Це надасть змогу в межах системи пенсійного забезпечення нагромаджувати значні обсяги інвестиційних ресурсів та відповідно створювати передумови для довгострокового економічного зростання.

In the article the peculiarities of not-state pension funds functioning in Ukraine was studied. The directions of not-state pension funds investment activity activation were proposed. It was determined that the main advantage of pension funds as a subject of the financial market is their investment policy, which is characterized by high requirements in determining of the areas of investment and specific investment objectives. Compared with other countries Ukraine is significantly lags behind in the global pace of pension system development. In the article attention is accented on the fact that in Ukraine in the real sector of economy there is an urgent need for investment sources. Pension funds belong to collective investment institutes with a high investment potential. They are able to significantly improve the situation not only in the financial market of Ukraine, but also to provide the real sector of economy with the investment resources. This will allow to accumulate within the pension system significant amounts of investment resources and, accordingly, to create conditions for the long term economic growth.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційний потенціал, пенсійна система, зарубіжний досвід, пенсійні фонди, інститути спільного інвестування, пенсійне забезпечення.

Key words: investment activity, investment potential, pension system, foreign experience, pension funds, joint investment institutions, pension provision.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Кризовий стан вітчизняної економічної системи значно вплинув на інвестиційну сферу. Вагоме скорочення обсягів капіталовкладень в усіх галузях економі-

ки свідчить про нестачу інвестиційних ресурсів. В умовах обмеження бюджетного фінансування, кризового стану банківської системи основним джерелом фінансування інвестицій залишаються власні кошти під-

Таблиця 1. Обмеження щодо напрямів інвестування активів недержавних пенсійних фондів

Фінансовий інструмент	Максимальна частка в загальній вартості активів фонду, %
банківські депозитні рахунки та ощадні сертифікати банків	40, але не більше 10% в одному банку
банківські метали	10
цінні папери, погашення за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України	50
цінні папери, погашення за якими гарантовано Радою міністрів Автономної Республіки Крим, і облігації місцевих запозичень	20
облігації українських емітентів	40
акції українських емітентів	40
цінні папери іноземних емітентів	20
іпотечні цінні папери	40
об'єкти нерухомості	10
цінні папери одного емітента (крім цінних паперів, погашення яких гарантовано Кабінетом Міністрів України)	5

Джерело: [2].

приємств. Але криза платежів і загальна економічна та політична нестабільність негативно впливають на можливості використання власних коштів підприємств в якості джерела фінансування інвестицій. В цих умовах виникає потреба в пошуку інших джерел фінансування інвестиційної діяльності.

Дослідженням проблем функціонування та розвитку недержавних пенсійних фондів в межах системи недержавного пенсійного забезпечення займаються відомі вітчизняні вчені: В. Геєць, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Макарова, Б. Надточій та інші. Однак, в сучасних умовах дослідження питань формування та реалізації інвестиційної політики недержавних пенсійних фондів, визначення напрямів її розвитку залишається актуальним.

Таким чином, метою статті є дослідження теоретичних та практичних положень щодо визначення напрямів активізації інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні.

ВИКЛАД МАТЕРІАЛУ

Досвід країн з розвинутою економікою свідчить про доцільність використання на інвестиційні цілі ресурсів населення, залучення яких відбувається через системи недержавних інститутів, зокрема пенсійних фондів. Ці інститути спільного інвестування виступають в якості фінансових посередників та колективних інвесторів.

У зв'язку з цим визначення теоретичних засад та напрямів інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів набуває особливої актуальності.

Окрім соціально-захисної функції, недержавні пенсійні фонди повинні відігравати роль інвесторів, які мають у своєму розпорядженні інвестиційні ресурси довготермінового використання, і є необхідними для стабільного зростання економіки країни.

Метою інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів є знаходження та закріплення його становища на інвестиційному ринку, послідовне виконання функцій управління процесом інвестиційної діяльності та використання сучасних методів управління задля забезпечення приросту вартості пенсійних резервів.

Інвестування пенсійних активів недержавних пенсійних фондів здійснюється виключно в інтересах вкладників пенсійного фонду, з урахуванням чинників впливу

ринкових ризиків інвестування на фінансові інструменти, що враховуються в портфелі пенсійних активів. Для вкладника важлива спроможність фонду зберегти та підвищити обсяги грошових коштів, які вкладено з метою забезпечення зростання розміру майбутньої пенсії. Інвестиційна політика НПФ ґрунтується на принципах надійності, збереження, поверненості, ліквідності, доходності та диверсифікації [6].

Інвестиційна політика недержавних пенсійних фондів характеризується високим рівнем вимог при визначенні напрямів інвестування та конкретних об'єктів вкладень, що є головною перевагою пенсійних

фондів як суб'єктів фінансового ринку [1]. У вітчизняному законодавстві, що регулює інвестиційну діяльність недержавних пенсійних фондів, існують певні обмеження щодо використання їх активів (ст. 49 Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" [2]).

Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів дозволяє створити ефективний механізм для розвитку ринку цінних паперів, розподілу капіталу між галузями економіки, сприяє стабільності функціонування фондового ринку та виходу його на міжнародний рівень.

В Україні порівняно зі світовими стандартами функціонування накопичувальної системи пенсійного забезпечення встановлено досить ліберальні вимоги щодо інвестиційної політики пенсійних фондів.

Мудра-Рудик Я.А. стверджує, що громадяни приймають активну участь у системі недержавного пенсійного забезпечення. Проте інвестиційна діяльність уповноважених установ з управління активами є досить консервативною. Пенсійні кошти розміщуються у фінансові інструменти практично одних і тих самих емітентів, та не завжди така діяльність є ефективною. Вибір об'єктів інвестування, якими переважно є банківські депозити та цінні папери іноземних емітентів, досить помітно відрізняється від загальносвітового досвіду, в якому досить активно здійснюється інвестування в іноземні цінні папери. Недержавні пенсійні фонди України є безпосереднім учасником фондового ринку України, проте забезпечити вагоме зростання вкладених активів, що може забезпечити інвестування в іноземні цінні папери, не здатний ні один недержавний пенсійний фонд [3].

Ми не погоджуємося з думкою Мудрої-Рудик Я.А. щодо активної участі громадян в системі недержавного пенсійного страхування. На наш погляд, є певні перешкоди, які заважають цьому процесу, зокрема: відсутність довіри населення до інститутів спільного інвестування в Україні; деструктивний вплив функціонуючої нормативно-правової бази, яка регламентує діяльність державних пенсійних фондів України; відсутність податкового стимулювання; неефективність адміністрування діяльності недержавних пенсійних фондів; низький рівень прибутковості пенсійних активів та ін.

Можна погодитися з позицію Д. Віттаса, який стверджує, що для здійснення недержавними пенсійними фондами позитивного впливу на розвиток фондового ринку вони повинні досягти значного розміру, їх правила повинні передбачати можливість різних видів інвестицій і не повинні забороняти інвестування в акції [4].

Представники нью-йоркської економічної школи зазначають, що в міжнародній практиці використовуються дві принципові форми регулювання інвестиційної діяльності: 1) кількісні обмеження щодо інвестиційних портфелів; 2) "розумне (розсудливе)" управління. Першою формою передбачено встановлення обмежень відносно певних категорій активів. Зокрема для недержавних пенсійних фондів встановлені обмеження щодо обсягів інвестицій в активи роботодавців. Друга форма регулювання інвестиційної діяльності передбачає регламентацію певних вимог, спрямованих на "розумне", захищене від необгрунтованих ризиків інвестування [5].

Отже, незважаючи на всі складності і обмеження щодо управління інвестиційною діяльністю недержавних пенсійних фондів потрібно враховувати, що інвестування пенсійних активів повинно забезпечити майбутнє виконання зобов'язань з пенсійного забезпечення в достатньому обсязі. Інвестиційна політика недержавного пенсійного фонду має на меті вибір найбільш ефективних напрямів використання пенсійних резервів та власного майна з метою отримання найбільшого інвестиційного прибутку для виконання зобов'язань перед вкладниками та учасниками. При цьому обов'язково потрібно враховувати вплив інвестиційних ризиків. Зокрема зростання активів фонду, тобто зростання балансової вартості залучених згідно угод недержавного пенсійного забезпечення коштів на розмір інвестиційного доходу є важливим чинником його стратегічного розвитку.

Економічний та соціальний ефекти від раціональної побудови системи накопичень пенсій та інвестування пенсійних ресурсів може проявитись не тільки в оздоровленні пенсійної системи, але і як чинник стабілізації економіки, зміцнення фінансових ринків.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах нестабільного зовнішнього середовища до напрямів активізації інвестиційної діяльності недержавних пенсійних України можна віднести:

— підвищення ефективності диверсифікації інвестиційного портфелю пенсійних фондів за рахунок інвестування в цінні папери іноземних емітентів, які є надійними та прибутковими на міжнародному фондовому ринку. Як зазначено вище, згідно чинного законодавства недержавні пенсійні фонди України можуть інвестувати в цінні папери іноземних емітентів не більше ніж 20% загальної вартості пенсійних активів;

— покращення нагляду за інвестуванням недержавних пенсійних фондів. В Україні застосовується найменш популярний у країнах з розвинутою ринковою економікою підхід до нагляду за інвестуванням, який базується на дотриманні правил та нормативів. Цей підхід є витратним, передбачає дублювання функцій

органами контролю та нагляду. Вважаємо, що доцільним є переорієнтація на застосування нагляду за інвестиційною діяльністю недержавних пенсійних фондів на основі упередження та запобігання інвестиційних ризиків;

— зниження податкового навантаження на інвестиційну діяльність недержавних пенсійних фондів, а також перегляд та удосконалення нормативно-правових актів щодо регулювання інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів.

Література:

1. Кузнєцова А.Я. Місце і роль недержавних пенсійних фондів на фондовому ринку України / А.Я. Кузнєцова // Вісник української академії банківської справи. — 2009. — № 2. — С. 7—13.
2. Пенсійна реформа в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pension.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=25&Itemid=109
3. Мудра-Рудик Я.А. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів: структурно-динамічний аналіз / Я.А. Мудра-Рудик // Міжнародна економічна політика: наук. журнал / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана"; голов. ред. Д.Г. Лук'яненко. — 2012. — Спец. вип.: у 2 ч. — Ч. 1. — С. 527—533.
4. Vittas D. Pension Reform and Capital Market Development: "Feasibility" and "Impact" Preconditions. Policy Research Working Paper 2414. — The World Bank Research Group, Washington DC, 2004. — 25 p.
5. Zvi Bodie, Alex Kane, Alan J. Marcus. Essentials of Investments [Text] / Zvi Bodie, Alex Kane, Alan J. Marcus. — New York, NY: McGraw-Hill / Irwin, 2013. — 743 p.
6. Лук'яненко Д.Г. Перспективи роботи недержавних пенсійних фондів / Д.Г. Лук'яненко // Цінні папери України. — 2010. — № 18. — 378 с.

References:

1. Kuznietsova, A.Ya. (2009), "Place and role of non-state pension funds in the stock market of Ukraine", *Visnyk ukrains'koi akademii bankiv's'koi spravy*, vol. 2, pp. 7—13.
 2. The official site of the Organization for Economic Co-operation and Development (2010), "Revised Taxonomy For Pension Plans, Pension Funds And Pension Entities", available at: <http://www.oecd.org/finance/private-pensions/2488707.pdf> (Accessed 28 July 2014).
 3. Mudra-Rudyk, Ya.A. (2012), "The investment activity of non-state pension funds: structural and dynamic analysis", *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1, pp. 527—533.
 4. Vittas, D. (2004), *Pension Reform and Capital Market Development: "Feasibility" and "Impact" Preconditions*. Policy Research Working Paper 2414, The World Bank Research Group, Washington D.C., USA.
 5. Bodie, Z. and Kane, A. and Marcus, A. (2013), *Essentials of Investments*, McGraw-Hill, New York, USA.
 6. Luk'ianenko, D.H. (2010), "Prospects of non-state pension funds", *Tsinni papery Ukrainy*, vol.18, p. 378.
- Стаття надійшла до редакції 17.12.2014 р.*